

Falske tilståelser

En teoretisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (BOPPG30)

Politihøgskolen

2019

Kand.nr: 102

Antall ord: 6075

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	3
1.1 Begrunnelse for valg av tema	4
1.2 Problemstilling	5
1.3 Begrepsavklaringer	5
1.4 Avgrensning	6
1.4.1 brudd på formelle normer	6
1.4.2 Politiets del av skylden.....	7
1.4.3 I Norge og internasjonalt	7
2.0 Metode	8
2.1 Teoretisk oppgave	8
2.2 Kvalitativt	8
2.3 Kildekritikk	9
2.4 Forforståelse	9
3.0 Hoveddel	10
3.1 kategorier av falske tilståelser.....	10
3.1.1 Framtvunget kapitulerte tilståelser.....	11
3.1.2 Framtvunget internaliserte tilståelser	12
3.2 Objektivitet i avhøret.....	13
3.2.1 Objektivitetsprinsippet og tunnelsyn	13
3.2.2 Tilståelseskultur.....	14
3.3 Press i avhøret.....	14
3.3.1 Utmattelse og mangel på søvn	15
3.3.2 Isolasjon.....	15
3.3.3 Manipulative teknikker	16
3.3.4 Disponerte svakheter	17
4.1 Forebygge falske tilståelser	17
4.0 Avslutning	18
Litteraturliste	20
Selvvalgt pensum	22

1. Innledning

«Everyone charged with a criminal offence shall be presumed innocent until proved guilty according to law». (EMK, Art. 6, 2. ledd.)

Vi hører stadig sjokkerende historier fra internasjonale nyheter om mennesker som har vært innsatt i fengsel i utallige år for forbrytelser de ikke har begått. Den amerikanske stiftelsen «the innocence project» rapporterer til sammen 362 straffesaker fra USA hvor idømte i straffesaker blir frikjent etter mange år i fengsel, ved bruk av DNA bevis. I 194 av disse sakene har stiftelsen vært involvert i å frikjenne den idømte ved hjelp av advokater, analytikere og andre spesialister. The innocence project rapporterer selv at i overkant av en fjerdedel (28 %) av alle de idømte som ble frikjent ved hjelp av DNA bevis, hadde tilstått falskt til den kriminelle handlingen de ble beskyldt for (The innocence project, 2017). I saker hvor den senere frikjente først var idømt for mord, var statistikken enda mørkere, i hele 61 prosent av sakene hadde den tiltalte tilstått falsk til drapet (The innocence project, 2017).

Omfanget av falske tilståelser har store mørketall i statistikken. Det er flere grunner til dette, først og fremst er det fordi langt fra alle som tilstår falskt til en forbrytelse senere blir frikjent eller trodd i sin forklaring når han i ettertid erklærer sin uskyld. Mange av de som blir uskyldig dømt etter en falsk tilståelse blir altså ikke med i denne statistikken. Videre er det en faktor at de fleste avhør er foretatt med den mistenkte i en privat setting og i mer eller mindre hemmelighet. Offentligheten får altså ikke alltid tilgang til informasjon om hvem eller hvor mange som blir avhørt eller tilstår som siktet i en straffesak før saken kommer opp for retten.

Et siste moment er at politiet ikke holder statistikk på frekvensen det tas avhør i siktelsessaker og derfor vet man ikke hvor ofte den avhørte tilstår, hverken sannferdig eller falskt (Ofshe og Leo, 1997, s.191).

Jeg skal i denne oppgaven drøfte hvordan avhørsteknikken og behandlingen av den avhørte kan ha avgjørende betydning på om en falsk tilståelse oppstår. I Norge tar vi stolthet i et sterkt fundament av menneskerettigheter og human behandling av mistenkte, men selv her er ikke falske tilståelser en ukjent problematikk. Vi har flere tilfeller i norsk kriminalhistorie hvor feil person har blitt dømt for grov kriminalitet, som drap og voldtekt på tross av sin uskyld på grunn av en falsk tilståelse, presset fram av en inhuman og pressende avhørssituasjon. Mest kjent av disse, Birgitte-saken og Moen-saken.

Falske tilståelser er allikevel en sjelden forekomst i det store bildet, men konsekvensene når det skjer kan være store. Om tilståelsen ikke oppdages som falsk før rettsakene begynner vil man risikere justismord. En artikkel fra «Journal of criminal law and criminology», som studerer over seksti saker av bekreftede falske tilståelser i USA, konkluderer med at 48 prosent av sakene endte med uriktig domfellelse (Leo og Ofshe, 1998).

Først og fremst vil dette innebære åpenbare konsekvenser for den feilaktig idømte, som straffesoning, stigmatisering og stempling som eventuelt voldtektsmann eller drapsmann, alt etter hvilke lovbrudd han blir dømt for. De nærmeste i familien vil i lengre tid miste en av sine nære, enten det er deres sønn, far eller kone og vil måtte gå igjennom mengder med rettsaker og oppleve stigmatisering sammen med den tiltalte.

Videre har slike *justismord* konsekvenser for samfunnet for øvrig. Den egentlige gjerningsmannen går fortsatt fri til å begå nye straffbare forhold og etterforskningen som ble satt i gang for å stoppe han blir avsluttet i forestillingen om at den skyldige allerede er tatt. Den allmen- og individualpreventive virkningen straff og politiets etterforskning er ment å ha vil åpenbart være tapt når justismordet oppdages. Straffen og etterforskningen vil nok heller ha en svært negativ effekt til folkets og de involvertes tillit til rettssystemet og politiet, og derfor den allmennpreventive virkningen. Til slutt må det også nevnes den enorme kostnaden den feilaktige rettsprosessen og straffegjennomføringen påfører samfunnet (Tahir, 2012, s.14).

1.1 Begrunnelse for valg av tema.

I praksisåret mitt i politiet tok jeg mange avhør selv og var vitne til hvordan flere andre politimenn utførte sine avhør. Jeg så at det var mange ulike måter å avhøre en mistenkt, fornærmet eller vitne, selv om de alle hadde samme utgangspunkt i retningslinjene for gjennomføring av politiavhør.

Avhørsprossen slik den opplæres ved politihøgskolen, legger stor vekt på at politiet skal være nysgjerrig og spørrende, ikke pressende og «hardhendt» i sin utspørring. I praksis kan det allikevel gjøres og oppleves noe annerledes. Jeg observerte flere ganger at betjenter presset den mistenkte i avhør mer enn det jeg var lært ved politihøgskolen. Med «press» mener jeg blant annet hevet stemmebruk, tøff konfrontasjon med kjente faktum og bevis og trusler om strenge reaksjoner dersom mistenkte ikke tilsto. Avhørene hadde allikevel ofte god effekt, bedre enn den jeg selv følte jeg hadde klart å oppnå i liknende scenario, men min mildere og mer sondrende avhørsmetode mer i tråd med politihøgskolen sine retningslinjer.

At ulike tjenestemenn hadde såpass forskjellige stiler stammer nok fra at tjenestemennene selv er så forskjellige. De har ulik bakgrunn, ulike erfaringer, de kom inn i politietaten på forskjellige tider og lærte derfor forskjellige retningslinjer på skolen og i praksis. Eldre tjenestemenn med lang erfaring i politiet sitter trolig igjen med mye av den gamle politikulturen, hvor gjennomføring av avhøret trolig tillatet mer press og mindre objektivitet i avhøret enn studentene lærer på skolen i dag.

Som nevnt er politihistorien drøsset med eksempler av at mistenkte tilstår å ha gjort det han blir beskyldt for, selv om han i realiteten er uskyldig. I mange av tilfellene var grunnen i stor grad at presset i avhøret var for høyt i alt for lang tid, slik at den avhørte følte tilståelsen som eneste utvei av en desperat situasjon, nemlig avhøret. Dette fikk meg til å tenke mye i praksisåret på hvor jeg selv ønsker å plassere meg i dette spekteret, hvilken grad av press som var greit å legge på den avhørte. Det var også dette som fikk meg til å undre på akkurat hvilke faktorer som kan lede til at noen tilstår en forbrytelse de ikke har begått, enten det gjelder avhørssituasjonen og politiets arbeidsmetoder eller faktorer ved den avhørte selv.

1.2 Problemstilling

Jeg har valgt å belyse følgende problemstilling i min oppgave:

Hvilke faktorer i politiets gjennomføring av avhøret kan framprovosere en falsk tilståelse hos den avhørte?

For å finne svaret på dette vil jeg starte med å se på hvordan forskjellige former for falske tilståelser kategoriseres og forstås i litteraturen. Jeg vil bruke denne forståelsen og kategoriseringen for best mulig å vinkle og besvare problemstillingen min. Videre vil svarene jeg finner i undersøkelsen og drøftingen av problemstillingen min belyse momenter for hvordan politiets avhør av mistenkte kan utføres for å unngå å stimulere til falske tilståelser.

1.3 Begrepsavklaringer

1.3.1 Falske tilståelser

I et forskningsskriv fra universitetet i San Francisco, beskrives fenomenet flaske tilståelser slik: *“A false confession is an admission to a criminal act— usually accompanied by a*

narrative of how and why the crime occurred—that the confessor did not commit” (Kassin, Drizin, Grisso, Gudjonsson, Leo og Redlich, 2010, s. 5). Hovedforfatteren i dette skrivet, Saul M. Kassin, har en doktorgrad i psykologi og er en av de mest kjente pionerne innenfor det vitenskapelige studiet om falske tilståelser. Når andre forfattere diskuterer falske tilståelser henviser de ofte til Kassin, noe jeg også gjør i min oppgave.

Begrepet eller fenomenet falsk tilståelse er noe de fleste kjenner til. Det betyr, som Dr. Kassin beskriver over, å tilstå til en kriminell handling en i virkeligheten ikke har begått. En kan allikevel tilstå falskt til en handling som ikke er kriminell, kanskje fordi handlingen man mistenkes for er mere uformelt normstridende (ikke fastsatt i lovverket som et lovbrudd). Det er viktig å lage et skille her, da kun formelt normstridende handlinger, altså kriminelle handlinger, går innunder politiets ansvar å etterforske. Det er disse som er relevante når det kommer til politiavhør, jeg kommer derfor til å drøfte problemstillingen min om falske tilståelser i kontekst av formelt normstridende handlinger.

Det virker i utgangspunktet svært fornuftstridig at noen kan finne på å tilstå en forbrytelse de ikke har begått. Og det er kanskje derfor tilståelser generelt sett får så stor troverdighet og blir vektlagt så tungt som argument i en straffesak eller etterforskning. Det kan allikevel oppstå mer eller mindre logiske grunner for å tilstå til noe en ikke har gjort, og det er disse jeg kommer til å grave frem og drøfte i denne oppgaven.

1.4 Avgrensning

1.4.1 Brudd på formelle normer

Jeg forklarte i avsnittet med begrepsavklaringen av falske tilståelser, at jeg forstår dette kun som innrømmelse til brudd på «formelle» lover og regler, altså lovbrudd. Jeg begrenser oppgaven og problemstillingen til dette. Dette kommer som en naturlig følge av at politiet kun etterforsker og tar avhør straffbare forhold.

1.4.2 Politiets del av skylden

Jeg begrenser problemstillingen og oppgaven min til politiets del av gjennomføringen av avhøret. Jeg utelater i min drøfting tilfeller hvor personer av eget ønske, uprovosert tilstår til forbrytelser de ikke har begått. Falske tilståelser som skyldes at avhørte selv i utgangspunktet helt eller delvis ønsket å bli dømt for en straffbar handling er ikke ukjent i rettspraksis. Det

finnes eksempler på at noen har ønsket oppmerksomhet rundt seg selv eller ønsket å villede etterforskningen vekk fra en annen. (Inbau, Reid, Buckley og Jayne, 2013 s.341). Ved å begrense oppgaven vekk ifra denne typen tilfeller blir oppgaven mer politirelevant og lettere å holde innenfor størrelsesbegrensningen.

1.4.3 I Norge og internasjonalt

Falske tilståelser er et universalt fenomen og den avhørtes begrunnelser og rasjonalisering vil trolig ha store likheter i internasjonalt perspektiv. Forskjellige land opererer allikevel etter svært forskjellige utgangspunkter for gjennomføring av avhøret og har ulike metoder de er villige til å bruke for å stimulere til tilståelse. For å holde orden og oversikt på temaet i oppgaven tar jeg utgangspunkt i de metoder og den gjennomføring som er nærliggende for norsk praksis. De rettslige rammene for politiavhøret av mistenkte/siktede står i straffeprosessloven §§ 230, 232 og 233(22. mai 1981 nr. 25). Politiavhøret reguleres også i Påtaleinstruksen kapittel 8(28. juni 1985 nr. 1679), hvor § 8-2 setter rammen for gjennomføring av avhøret.

De øvrige intensjonene og instruksene etter § 8-2 er å forby teknikker og metoder som er typiske i Amerikansk praksis (Racklew, 2003). For eksempel i fjerde setning: «*Ved avhøringen må tjenestemannen alltid opptre rolig og hensynsfullt. Løfter, uriktige opplysninger, trusler eller tvang må ikke brukes.*» Norsk politi er langt mer begrenset i sine virkemidler og rammer i avhøret enn i de fleste andre land. Samtidig stimulerer det norske regelverket til en avhørsmetodikk som tar presumpsjon i den mistenktes uskyld, jf strpl §226, 3.ledd «*Er en bestemt person mistenkt, skal etterforskningen søke å klarlegge både det som taler mot ham og det som taler til fordel for ham*».

At jeg tar utgangspunkt i Norsk praksis gjør at jeg ikke vil ta stilling til falske tilståelser som resultat av for eksempel tortur eller trusler på død og liv. Det er likevel klare eksempler fra norsk praksis på at politiet har benyttet avhørsteknikker som går forbi begrensningene satt av straffeprosessloven og påtaleinstruksen som nevnt over. Jeg vil derfor ikke begrense drøftingen av problemstillingen min rent etter disse rammeverkene.

2.0 Metode

2.1 Teoretisk oppgave

Jeg har valgt å skrive en teoretisk oppgave for å belyse min problemstilling. Temaet mitt om falske tilståelser er ikke ukjent, Det er foretatt flere undersøkelser innen forskjellige vitenskapelige disipliner om temaet og vi har mange kjente tilfeller av falske tilståelser innad og utenfor Norge. Det at vi har mye god forskning og gode eksempler fra retts- og politipraksis av falske tilståelser gir en god teoretisk base for analyse og argumentasjon.

Med god forskning her mener jeg at det finnes mye gode kvantitative og kvalitative empiriske data fra diverse forskningsprosjekt som belyser temaet falske tilståelser. Temaene som belyses er blant annet frekvensen av falske tilståelser, hvorfor folk tilsto falsk i sitt tilfelle, personfaktorer som gjør enkelte mer utsatt for å tilstå falsk, og så videre. Det er også gjort liknende drøftende teoretiske oppgaver som den jeg ønsker å gjøre på temaet, med ulike relaterte problemstillinger. Overnevnte artikkel av Saul M. Kassin er en av disse.

Hadde ikke temaet vært så godt undersøkt allerede, hadde en empirisk oppgave vært en mulig tilnærming. Det er hadde også vært mulighet for å skrive en juridisk oppgave om temaet, kanskje rundt de juridiske rammene for gjennomføring av avhøret, sett oppimot risikoen for å framprovosere falske tilståelser. Som Olav Dalland (2017) skriver i sin bok; Metode og oppgaveskriving (s113). «Valg av metode må begrunnes i lys av problemstillingen» Min problemstilling egner seg godt belyst ved drøfting av eksisterende litteratur og forskning.

2.2 Kvalitativt arbeid

Jeg kommer til å jobbe kvalitativt i min oppgave. Min problemstilling krever at jeg går i dybden, finner helheten og forståelse av temaet falske tilståelser. Dette er kjennetegn ved en kvalitativt orientert metode (Dalland, 2017, s.53). Jeg vil samle inn informasjon fra flere tekster og bruke det som er mest relevant for å fylle ut bildet av det jeg prøver å komme til bunns av. Jeg vil gå inn i et begrenset antall tekster og undersøke innholdets kvalitet, troverdighet og relevans nøye. Jeg kommer også til å være kildekritisk, hovedsakelig i forhold til gyldighet og holdbarhet (Dalland, 2017, s.55). Dette er igjen fordi jeg mener det finnes mye god faglitteratur rundt tema og jeg forventer å kunne finne gode fagtekster av forfattere med ansiennitet eller dokumentert kompetanse i fagfeltet.

2.3 Kildekritikk

I første omgang har jeg hentet inn mye god inspirasjon for temaet og problemstillingen min fra pensumbøkene våre; Vitnepsykologi 2.0 (Magnussen, 2017) og Innføring i politivitenskap (Larsson, Gundhus & Graner, 2014). Vitnepsykologiboken har blant annet et helt kapittel dedikert til falske minner og falske tilståelser, med et underkapittel igjen som heter «hva provoserer frem falske tilståelser?» (s. 184). Dette spørsmålet blir besvart i korte trekk i Magnussens bok, men var nok til å frambringe min interesse. Etter å ha undersøkt blant annet norske og utenlandske tilfeller av falske tilståelser, doktor- og mastergradsavhandlinger og ulike bøker som omhandler temaet falske tilståelser, fant jeg ut at det klart var mye mer til dette en beskrevet av pensum.

Igjennom oppgaven min er det verkene til utvalgte forfattere som kommer til å gå igjen mye. Disse forfatterne er primært Saul Kassin og Gísli Hannes Guðjónsson. Saul Kassin har en doktorgrad i psykologi og jobber som professor i både psykologi og kriminaljustis. Dr. Kassin har både skrevet, vært medforfatter i og publisert en rekke bøker og artikler om falske tilståelser og avhørpsykologi (Williams Collage, 2005). Guðjónsson er professor i rettspsykologi og er kjent for sitt arbeid og sin forskning på justismord og spesielt rundt virkningen og utviklingen av avhørsmetoder (Reykjavik University, 2018). Kassin og Guðjónsson er begge høyt respekterte forfattere og er ansett som pionerer innenfor fagfeltet.

2.4 Forforståelse

Forforståelse kan beskrives som en fortolkning av helheten eller deler av temaet og problemstillingen, basert på ens eget subjektive utgangspunkt (Garsjø, 2001, s.118). Jeg gikk allikevel ikke inn i denne oppgaven med en klar ide om hvordan falske tilståelser oppstår. Det er nettopp ubegripeligheten og ufornuften av at noen skulle finne på eller la seg påvirke til å tilstå falskt, som grunnet min interesse for dette temaet. Jeg hadde derimot en klar formening om at politiets gjennomføring av avhøret ville stå for en del av skylden i de fleste saker, i tillegg til den avhørtes egne grunner eller svakheter.

Det er viktig å være bevisst sin egen forforståelse, slik at denne ikke får påvirke tolkningen av ny kunnskap eller drøftingen av temaet oppimot kunnskapen. Bekreftelsesfellen er sentralt her, et fenomen som jeg vil komme tilbake til igjen i drøftingen av problemstillingen min. Å falle i bekreftelsesfellen betyr å gi fordel for de dataene eller informasjonen som støtter under sin egen hypotese eller forforståelse og nedvurdere det som taler imot (Larson, Gundhus og

Graner, 2014, s. 211 viser til Nickerson, 1998). For å holde meg objektiv må jeg derfor være bevisst på hva min forforståelse av temaet og problemstilling er.

3.0 Teori og drøfting

3.1 Former for falske tilståelser

Den første psykologen til å skrive om falske tilståelser var Munsterberg, allerede i 1908 (Kassin og Gudjonsson, 2004, s.49). Arbeidet hans er begrenset og undersøkte ikke temaets kompleksitet og varierende former i dybden. I 1985, satte Kassin og Wrigtsmann fram en *taksonomi* av falske tilståelser; en klassifisering av konseptet, inkluderende de prinsipper som underligger. De vurderte saker fra juridisk praksis, hvor falske tilståelser hadde ført til justismord, oppimot psykologiske teorier. Det de kom fram til var at falske tilståelser kunne fordeles i tre hovedkategorier.

1. Frivillig falsk tilståelse (*Voluntary false confession*)
2. Kapitulerende falsk tilståelse (*compliant false confession*)
3. Internaliserende falsk tilståelse (*internalized false confession*)

Deres forståelse og kategorisering av falske tilståelser, har skapt rammeverket for senere studier av falske tilståelser og har senere blitt både kritisert og utbrodert av andre forskere og spesialister (Kassin og Gudjonson, 2004, s. 49)

Den første hovedkategorien til Kassin og Wrightsman, *frivillige falske tilståelser*, beskriver hvordan noen velger å tilstå falskt utelukkende av personlige grunner, uten påvirkning av andre. Som nevnt i avgrensningskapittelet utelater jeg denne formen for falske tilståelser fra drøftingen min og derfor også denne kategorien i min oppgave.

3.1.1 Kapitulerende falske tilståelser

Kapitulerende falske tilståelser beskriver tilfeller hvor den falske tilståelsen stimuleres fram av avhørssituasjonen. Her vet den avhørte at han ikke er skyldig i forbrytelsen hele veien, men tilstår likevel av rent instrumentelle grunner. Grunnen kan være at avhøret er spesielt pressende og utmattende, og at den avhørte derfor er villig til å tilstå for at avhøret skal opphøre så raskt som mulig. Her kan politiet ha lovet ham at avhøret avsluttes og at han kan dra hjem eller slippe ut fra isolasjon om bare han tilstår (Gudjonsson, 2002, s.195-196).

Det er likevel slik at mange tilståelser som blir kapitulert fram på denne måten ikke er falske. Når politiet avhører mistenkte i en straffesak, er verktøy som press, underrettelse om strafferabatt eller trusler om strenge straffer ofte imperative for å få en tilståelse fra mistenkte, og på denne måten få oppklaring i saken. Sterkt pressende eller manipulerende avhørsmetoder er bevist å være effektive for å stimulere den skyldige til å tilstå. Dilemmaet er allikevel at man ikke vet med sikkerhet om man faktisk har den skyldige foran seg. Har man feil person kan presset, politiets løfter eller trusler tvinge fram en tilståelse også fra den uskyldige (Inbau, Reid, Buckley og Jayne, 2013, s.340).

Vi mennesker er relativt logiske vesener, vi ser ulemper og fordeler ved våre handlinger og veier disse oppimot hverandre (Hauge, 2001, s.129-130). Langt fra alle skyldige forbrytere kommer til å tilstå bare av egen samvittighet. For at avhøret skal ha noen funksjon må politiet ha noe spillerom for å gi insentiver eller motivere den avhørte til å tilstå. *“The mere presence of a motivation or incentive in conjunction with a confession does not remove the subjects “free will”, nor does it render the confession involuntary”* (Inbau, Reid, Buckley og Jayne, 2013, s.340). En strek må derimot settes der metodene våre er egnet til å medføre at den uskyldige tilstår. Konkret hvilke metoder som er egnet for å presse eller manipulere den avhørte til å tilstå falsk kommer jeg tilbake til i kapittel 5. 3, Press i avhøret.

3.1.2 Internaliserte falske tilståelser.

Internaliserte falske tilståelser kalles det når den avhørte overbevises gjennom avhøret at han faktisk har begått den kriminelle handlingen, selv om han i virkeligheten er uskyldig, men ikke har noe minne fra hendelsen (Inbau m.fl. s.340). Ofshe argumenterer med at den primære mekanismen som forårsaker dette er at etterforskeren skaper nok tvil og forvirrelse hos den avhørte og usikkerhet til sitt eget minne, at det åpner opp muligheten for å endre hans forståelse og hukommelse av hva han selv har gjort. Dette krever at den avhørte overbevises om to ting:

1. Det er ubestridelig bevis på at han har begått forbrytelsen har er beskyldt for, selv om han ikke husker å ha begått den.
2. At det er en god og gyldig grunn til at han ikke husker noe fra å ha begått forbrytelsen.

(Gudjonsson, 2003, s.199-200)

Den avhørte kan påfølgende få sin hukommelse påvirket og endret, slik at hukommelsens opprinnelige innhold aldri kan gjenhentes. Denne formen for falsk tilståelse kan derfor skape ytterligere problemer for den avhørte og etterforskningen (Kassin og Wrightsman, 1985, s. 78)

Når det diskuteres internaliserte falske tilståelser i litteraturen, er konseptet om «*memory distrust syndrome*» (MDS) sentralt. MDS beskriver en tilstand hvor en person utvikler en sterk tvil til sine egne minner rundt en hendelse eller tid, og blir derfor lett påvirkelig for å akseptere den andres formening av hva som har skjedd (Gudjonsson, 2003). Konseptet ble først utviklet og brukt av Gudjonsson og MacKieth, som definerer det slik: *a condition where people develop profound distrust of their memory recollections, as a result of which they are particularly susceptible to relying on external cues and suggestions.* (Gudjonsson, Sigurdsson, Sigurdsardottir A, Steinthorsson og Sigurdardottir V, 2014 viser til Gudjonsson og Mackieth 1982).

Gudjonsson og MacKieth mener at MDS normalt kan assosieres med to tilstander: (i) den avhørte har ikke noe minne om å ha begått den kriminelle handlingen, men heller ikke av hva han gjorde eller hvor han var på tidspunktet forbrytelsen ble begått. (ii) den avhørte visste godt at han var uskyldig før avhøret begynte, men begynner å tvile på seg selv og sitt eget minne på grunn av etterforskerens manipulasjon og press i avhøret (Gudjonsson og Mackieth, 1982, 253 - 269).

Argumentet til Gudjonsson og MacKieth er altså at mennesker som har eller utvikler MDS vil være mer utsatt for å tilstå falskt. Journalen «*Psychology, Crime and law*», har på den andre siden publisert en studie som konkluderer med at MDS ikke er et statisk fenomen med klare karakteristiske trekk, men at enhver vil variere i sin tendens til å tvile på sitt egen hukommelse, under influens av manipulerende eller pressende avhørsteknikker (Bergen, Jelicic og Merckelbach, 2008, 425-434). I denne studien fant de at å antyde eller foreslå for den avhørte at han hadde hukommelsestap, hadde sterkest effekt for å øke hans tendens til å betvile sitt eget minne. Å presentere falske bevis, resulterte på den andre siden i den sterkeste tendensen til å tilstå falskt. Konklusjonen deres var derfor at avhørsteknikker ikke har en uniform effekt på MDS og falske tilståelser, og at forholdet dem imellom er langt fra perfekt (Bergen, Jelicic og Merckelbach, 2008, 425-434).

3.2 Objektivitet i avhøret.

3.2.1 Objektivitetsprinsippet og tunnelsyn.

Tidligere i denne oppgaven nevnte jeg at Norges rettsprosessuelle regelverk er ment til å stimulere til en objektiv etterforskning, hvor politiet forventes å undersøke og belyse både de momenter som taler for mistenktes skyld og hans skyldfrihet. Dette er hjemlet blant annet i straffeprosessloven §226, 3. ledd (22. mai 1981 nr. 25), og vi kaller det objektivitetsprinsippet (Racklew, 2009, s. 22). Dette prinsippet er allikevel utfordrende i praksis.

Den vanligste årsaken til forekomsten av falske tilståelser er politibetjentens overbevisning om at den avhørte er skyldig (Tahir siterer Gudjonsson, 2003, s. 193). I en slik overbevisning kan politibetjenten falle i en «bekreftelsesfelle», også kalt «confirmation bias» (Larson, Gundhus og Graner, 2014, s. 211) eller «tunnelsyn» (Racklew, 2009, s. 22-24). Begrepet beskriver den menneskelige tendensen til å søke informasjon som støtter egne hypoteser og ignorere det som taler imot (Larsson et al. 2014, s 210-12). Dette vil gjøre politibetjenten enda mere innbitt i sin hypotese, og hans overbevisning kan igjen føre til at han er villig til å gå lenger i sin bruk av metoder for å presse fram en tilståelse hos den mistenkte. Slike metoder kan være å utsette den mistenkte eller vitner for press under avhøret eller å undertrykke eller fjerne bevis som taler for mistenktes uskyld (Gudjonsson, 2003 s. 193). Det er denne formen for bekreftelsesfelle objektivitetsprinsippet er ment å hjelpe politiet å unngå, men som nevnt er det ikke så lett i praksis. «*Riktignok er det domstolene og ikke politiets oppgave å trekke konklusjoner om skyld, men det er naivt å tro at politiets etterforskere skal forholde seg objektive etter at de selv har arbeidet seg frem til en mistanke*» (Racklew, 2009, s. 23).

3.2.2 Tilståelseskultur

I avhør med mistenkte har målsetningen tradisjonelt vært å få den mistenkte til å tilstå (Larsson et al, 2014, s.206). I en amerikansk studie fant man at i 80 % av straffesaker oppfattet etterforskerne det som sitt hovedmål i avhøret å framskaffe en tilståelse fra den mistenkte (Larsson et al, 2014, s.207). Å framskaffe en tilståelse blir ofte spesielt viktig i høyt profilerte saker, hvor det er høyt press på politiet til å løse saken og hvor de ikke har noen andre kilder å lete etter potensielt bevis. Dette er grunnen til at majoriteten av dokumenterte falske tilståelser skjer i forbindelse med høyt profilerte saker som drap og terrorhandlinger (Lassiter og Meissner, 2010, s. 17).

Tidligere har norsk avhørsmetodikk vært preget av samme grunnsyn som i Amerika, hvor alle lovlige midler settes inn for å overtale eller motivere mistenkte til å tilstå (Rachlew, 2003, s. 400). «Blant etterforskerne var det ikke produksjon av straffesaker, men produksjon av tilståelser som gjaldt» (Racklew, 2009). Denne måten å se formålet ved avhøret på, går neppe i tråd med objektivitetsprinsippet og strpl §226, 3.ledd som nevnt tidligere, og kan i verste fall bidra til at uskyldige personer blir presset til å tilstå falskt.

3.3 Press i avhøret

Som nevnt kan mangel på objektivitet, gjennom tunnelsyn eller tilståelseskultur føre til at politiet er villig til å gå lengre i sine metoder for å presse fram en tilståelse fra den avhørte. Det er lite som antyder at politiet i noen grad ønsker å framprovosere falske tilståelser, men som jeg nå vil drøfte finnes det klare grunner til at presset og manipulative teknikker også kan få den uskyldige til å tilstå. Dette delkapittelet vil derfor omhandle noen typiske delårsaker til internaliserte eller kapitulerte falske tilståelser og jeg vil forklare hvorfor akkurat disse utgjør spesielt sterke risikofaktorer.

3.3.1 Utmattelse og mangel på søvn

Første faktor som ofte kommer fram som delårsak i bekreftede tilfeller av falske tilståelser, er lengden på avhøret og mangel på pauser. Amerikanske observasjonsstudier viser at avhør gjennomsnittlig varer mellom 30 minutter og 2 timer (Kassin, 2014, s.115), ganske nært det som er normen i Norge. I avhør hvor resultatet var en falsk tilståelse var normen en helt annen. I en studie av 125 falske tilståelser i Amerika, så man at 34% av avhørene varte mellom 6 og 12 timer, 39% varte mellom 12 og 24 timer, med en gjennomsnittlig lengde på 16,3 timer (Kassin, 2014, s.115 viser til Drizin og Leo, 2004). Avhør som spenner over så lang tid vil naturligvis være svært utmattende og risikerer etterhvert å bryte ned den avhørtes vilje og kognitive evne til å holde ved sin uskyld og derfor kapitulerer når presset vedvarer.

Søvnmangel eller søvndeprivasjon er også blitt knyttet inn som en risikofaktor for falske tilståelser. 2 studier utført av Blagrove (1994) ved universitetet av Swansea, undersøkte forholdet mellom søvndeprivasjon og suggestibilitet i kontekst av falske tilståelser.

Forsøkspersoner ble holdt våkne i mellom 24 og 48 timer og testet i forhold til *Gudjonssons Suggestibility scale(GSS)* (Gudjonsson, 2003, s. 389-390). Forsøkspersonene ble først fortalt

en detaljert historie om et fiktivt ran, og skulle etter en venteperiode svare på en rekke spørsmål til historien de ble fortalt. GSS går deretter ut på å måle graden forsøkspersonene endrer sine svar i undersøkelsen når de blir spurt ledende eller misledende spørsmål til historien av avhørsleder (Gudjonsson, 2003, s. 360-362). Resultatet fra studien viste at suggestibilitet økte i klar sammenheng med lengden på søvndeprivasjonen, og spesielt i de tilfellene hvor forsøkspersonen i tillegg ble utsatt for negative og ledende tilbakemeldinger fra eksperimentleder (Gudjonsson, 2003, s. 389-390). Eksperimentets resultat antyder at søvnmangelen gjør den avhørte lettere påvirkelig for å la sitt eget minne påvirke av politiet og deres påstand eller hypotese om hva som har skjedd, dersom de ytrer denne i avhøret. Spesielt øker derfor risikoen for at den avhørte skal internalisere en falsk tilståelse.

3.3.2 Isolasjon

Det er typisk for den avhørte å være på isolasjon eller varetektsfengsling i perioden avhørene pågår. Formålet med dette er å forhindre at mistenkte skal forspille bevis, unndra seg straffeforfølgelse eller begå en ny straffbar handling jf strpl§171 (22. mai 1981 nr. 25). Isolasjonen kan likevel også brukes imot den avhørte. I en slik stressende og utmattende situasjon, hvor den avhørte er mistenkt for grov kriminalitet og isolert fra familie og venner, er det naturlig for han å se etter sosial og psykologisk støtte fra andre (Kassin, 2014, s. 115). Når den eneste sosiale kontakten han da har er med avhører, vil det stadig bli mer og mer utfordrende å motsi, konfrontere og skuffe avhører med den motstridende sannhet man sitter inne med (Kassin, 2008, s.115). Dette skaper et sterkt press på den avhørte til å tilstå og det kan stimulere til den vurderingen at de kortsiktige fordelene ved å tilstå veier opp for de langsiktige ulempene og kostnadene (Kasin og Gudjonson, 2004, s.49). Isolasjon er altså en risikofaktor i typen kapitulerte falske tilståelser, da den avhørte ikke overbevises om sin skyld, men gir etter for ett ytre og indre press.

3.3.3 Manipulative teknikker

Jeg har tidligere nevnt at manipulative teknikker i avhøret er en stor påvirkningsfaktor i tilfeller av falske tilståelser. Det finnes utallige slike teknikker, til felles mangler de objektivitet, og tilståelse er målet. Slike teknikker truer derfor rettsikkerheten og tilfredsstill

ikke Norges krav til forsvarlig og objektiv gjennomføring av avhøret. Maksimalisering og minimalisering er to eksempler på slike teknikker.

Maksimalisering er når politiet nærmest garanterer at den avhørte vil domfelles for forbrytelsen uansett om han tilstår eller ikke, men at han ved tilståelse vil få strafferabatt eller at noen av siktelsene vil falle bort (Kasin og Gudjonson, 2004, s.49). Etterforskeren kan overdrive alvorligheten til lovbruddet og mengden/styrken av bevis som peker mot den avhørtes skyld (Kassin og McNall, 1991, s. 236). Denne teknikken er spesielt farlig, fordi den uskyldige også vil oppleve risikoen for domfellelse som høy om ikke han tilstår. Ved å tilstå kan han i det minste oppnå en strafferabatt. Den uskyldige kan altså stå i fare for å gi en kapitulert falsk tilståelse.

Minimalisering er en prosess hvor etterforskeren kan gi den avhørte moralsk rettferdiggjøring eller unnskyldninger som redder avhørtes ansikt i lys av kriminaliteten som er begått. Etterforskeren kan for eksempel foreslå at den kriminelle handlingen den avhørte formentlig har begått, var spontan, provosert, et uhell eller rusutløst (Kassin, 2014, s. 55). Denne taktikken skal få den avhørte til å føle at politiet forstår han og lette hemningene og skammen ved å tilstå. Forskning viser allikevel at minimaliseringstaktikken oppleves av avhørte som en antydning til mildere straff, selv når dette ikke loves (Kassin, 2014, s. 55). Taktikken er effektiv for å skaffe tilståelse hos skyldige, men har dessverre også vist å ha effekt mot de uskyldige. Kassin viser til et eksperiment utført av McNall (1991), hvor uvitende deltagere ble uriktig anklaget for fusk på en prøve. I denne undersøkelsen kom det fram at 18 prosent flere av de som ble utsatt for minimaliseringstaktikken tilsto falskt, enn de som ikke var utsatt for den.

3.3.4 Disponerte svakheter.

En medvirkende faktor til at den avhørte gir etter og tilstår falskt når presset i avhøret blir for stort, er at den avhørte har en sterk tro på at sannheten vil vinne fram før eller siden. Den avhørte kan tro at advokaten vil kunne hjelpe med de juridiske problemene i ettertid, eller han kan ha en overdreven tillit til politiet og rettssystemet (Tahir, 2005, s.211-227). Andre kan være disponert med svakheter som gjør dem mer føyeelig for påvirkning fra politiets avhør enn andre, fordi de er mere ettergivende eller godtroende, konfliktskye, engstelige eller har former for mental utviklingshemming eller lidelse (Kassin, 2008, s. 251). Alder har også vist seg å være en klar risikofaktor. Barn og ungdom utgjør en langt større andel av feilaktig

straffedømte som følge av falske tilståelser enn det som er proporsjonalt i forhold til den totale andelen straffedømte. Forskning og undersøkelser har vist at barn og ungdom er lettere påvirkelige for avhørerens påvirkning og har lettere for å gi etter for press i avhøret og derfor kan internalisere eller kapitulere fram en falsk tilståelse (Kassin, 2014, s.114). Dette kommer av at barnehjernen ikke er ferdig utviklet, spesielt den delen av hjernen som står for konsekvenstenkning. Barn har derfor lettere for å feilaktig vurdere og oppveie fordelene og ulempene av å tilstå falsk, når de befinner seg i en pressende avhørssituasjon som de ønsker seg ut av (Kassin, 2014, s.114-115).

Overnevnt er altså ikke faktorer som legger videre press på den avhørte til å tilstå falskt, men personlige svakheter som kan begrense den avhørtes hemninger til å gi etter for presset og som må ses i sammenheng med virkningen av politiets ulike metoder. Politiet må derfor være observante på slike svakheter i sin gjennomføring av avhøret for å unngå å stimulere til falske tilståelser.

3.4 Forebygge falske tilståelser

Før 1990-tallet var det både i Norge og internasjonalt gjort lite forskning på uriktige domfellelser og falske tilståelser (Bjerknes og Fashing, 2018, s. 193). Rundt denne tiden ble det gjort granskninger av flere uriktige domfellelser i England og Wales, hvorav resultat viste at problemene stammte fra politiets avhør av mistenkte (Bjerknes og Fashing, 2018 s. 193-194). På den tiden kaltes avhøret for *Interrogation*, og baserte seg på erfaringsbaserte og manipulative avhørsteknikker, der tilståelsen var målet. Motsvaret til resultatene fra granskningene ble en systematisk utredning av problemene, som igjen satte basis for utviklingen av nye lover og retningslinjer og opplæringsprogrammet i *Investigative interviewing (undersøkende arbeidsmetoder)*. Dette er en forskningsbasert arbeidsmetode, som vektlegger vitnepsykologisk forskning og grunnleggende menneskerettigheter, som igjen skal sikre at etterforskningen og avhøret er objektivt, framfor å prioritere en valgt hypotese (Bjerknes og Fashing, 2018 s. 193-194).

Denne utviklingen har blitt tatt godt imot i Norge. Gjennom arbeidet til Asbjørn Racklew og Ivar Fashing har norsk avhørsteknikk vært gjennom en grunnleggende reform, som er ment å være et oppgjør med tilståelsesbaserte avhørsteknikker (Justis- og beredskapsdepartementet, 2009-2010, s. 65-66). Produktet av reformen er etterutdanningsprogrammet K.R.E.A.T.I.V,

som bygger på kunnskap og prinsipper som internasjonalt betegnes som *undersøkende avhørsmetoder* (Bjerknes og Fashing, 2018 s. 194). I etterkant av denne reformen har Norsk politi blitt mer reflektert og varsom i sin bruk av pressende metoder i avhøret og mer bevisst risikoen for uriktige domfellelser og tilståelser (Justis- og beredskapsdepartementet, 2009-2010, s. 65). Utviklingen av avhørsmetoder vi har hatt de siste 20 årene bygger på den typen forståelse av falske tilståelser jeg har lagt fram i denne oppgaven. Å sikre rettsikkerheten, at ingen dømmes for lovbrudd de ikke har begått, begynner med å identifisere risikofaktorene. I Norge er vi heldigvis kommet relativt langt på vei i denne prosessen sammenlignet med land i andre deler av verden.

4. 0 Avslutning

I denne oppgaven har jeg først presentert en vitenskapelig forståelse og kategorisering av falske tilståelser. Videre har jeg lagt frem hvilke faktorer i avhøret som kan medvirke i å stimulere til falske tilståelser. Svaret er å finne både på et bredt og et smalt perspektiv. Med et bredt perspektiv ser vi tilståelseskultur, tunnelsyn og en generell mangel på objektivitet, altså en dårlig vinkling fra politiets side til gjennomføringen av avhøret, hvor uskyldsteorien ikke blir utforsket eller vurdert. Med et smalere perspektiv har jeg sett på hvilke faktorer i avhørssituasjonen som politiet kan overse eller tillate seg å utnytte, når tilståelse heller enn objektivitet forblir utgangspunktet for avhørssituasjonen.

I presentasjonen min av disse faktorene har jeg også inkludert en forståelse av hvorfor disse er så effektive til å stimulere til tilståelse, enten reel eller falsk. Det som blir tydelig er hvordan isolasjon, søvnmangel og utmattelse vil øke risikoen for enhver til å tilstå falskt eller la sitt minne bli påvirket. Disse faktorene kan også brukes aktivt imot den avhørte, som pressmidler til tilståelse i kombinasjon med manipulative avhørsteknikker. Noen mennesker er i tillegg lettere påvirkelige enn andre, grunnet personlige faktorer. I møte med de overnevnte risikofaktorene vil personer med visse personlighetstrekk eller predisponerte svakheter ha lettere for å tilstå falsk.

Det er mye som skal gå galt før den avhørte er villig til å tilstå en forbrytelse han ikke har begått. Som jeg har vist i denne oppgaven, er det sjeldent en enestående grunn til at falske tilståelser forekommer, den er et resultat av mange faktorer som møtes. «*There is no single*

cause of false confession, and there is no single logic or type of false confession". (Lassiter & Meissner, 2010, s. 13).

Litteraturliste

- Racklew, A. (2003). *Norske politiavhør i et internasjonalt perspektiv*. Volum 3, 04/2003. s. 400-439. Hentet fra https://www.idunn.no/tidsskrift_for_strafferett/2003/04/norske_politiavhoer_i_et_internasjonalt_perspektiv
- Canter, D. V. og Alison, L. (1999). Interviewing and Deception. I: D. V. Canter og L. Alison (red.). *Profiling in Policy and practice*. Vol. I. Aldershot, U.K.: Dartmouth, s. 3 – 21.
- Garsjø, Olav. 2001. *Sosiologisk tenkemåte – en introduksjon for helse og sosialarbeidere*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Gudjonsson, Sigurdsson, Sigurdsardottir A, Steinhorsson og Sigurdardottir V, (2014) *The Role of Memory Distrust in Cases of Internalised False Confession*. Hentet fra: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=0&sid=60c13728-c178-4668-b736-bf8620a66917%40pdc-v-sessmgr05&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtbGl2ZSZzY29wZT1zaXRl#bib18>
- Viser til
- Gudjonsson G. H. (2003). *The psychology of interrogations and confessions. A handbook*. Chichester : John Wiley & Sons.
- Gudjonsson, G. H., & MacKeith, J. A. C. (1982). *False confessions. Psychological effects of interrogation. A discussion paper*. In A. Trankell (Ed.), *Reconstructing the past: the role of psychologists in criminal trials* (pp. 253 - 269). Deventer, The Netherlands : Kluwer.
- Hauge, R. (2001). *Kriminalitetens årsaker*. Universitetsforlaget.
- Inbau, Reid, Buckley og Jayne. (2013). *Criminal Interrogation and confessions*. S. 339-366. Burlington: Jones and Bartlett Learning.
- Kassin, M. (2014). *False Confessions: Causes, Consequences, and Implications for Reform*. Policy insights from the Behavioral and Brain sciences. SAGE journals. Hentet fra <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2372732214548678>
- Viser til: Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (1996). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117, 497-529.
- Kassin, Drizin, Grisso. (2010). *Police-Induced Confessions: Risk Factors and*

- Recommendations, (2010-2013), s.5.*
[https://web.williams.edu/Psychology/Faculty/Kassin/files/White%20Paper%20-%20LHB%20\(2010\).pdf](https://web.williams.edu/Psychology/Faculty/Kassin/files/White%20Paper%20-%20LHB%20(2010).pdf)
- Kassin. (2008). *Current directions of psychological science: False confessions - Causes, Consequences, and Implications for Reform.* S. 249-253. Hentet fra:
[http://web.williams.edu/Psychology/Faculty/Kassin/files/Kassin%20\(2008\)%20-%20APS%20CD.pdf](http://web.williams.edu/Psychology/Faculty/Kassin/files/Kassin%20(2008)%20-%20APS%20CD.pdf)
- Kassin, Saul M., Meissner, Christian A. og Norwick Rebecca J. (2005). *I'd know a false confession if I saw one: A comparative study of college students and police investigators.* I: *Law and Human Behavior.* Årg. 29, S. 211-227
- Kassin og Gudjonson. (2004) *The psychology of Confessions, a review of literature and issues.* S. 48-56. Hentet fra:
<https://journals.sagepub.com/doi/10.1111/j.1529-1006.2004.00016.x>
- Larsson, Gundhus & Graner. (2014) *Innføring i politivitenskap.* Cappelen damm.
- Leo og Ofshe. (1998). *The consequences of false confessions: Deprivations of liberty and miscarriages of justice in the age of psychological interrogation.* Hentet fra:
<http://web.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=5&sid=530269e8-88b6-4cc1-8405-0ddeb5f93f07%40pdc-v-sessmgr03&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtG12ZSszY29wZT1zaXRl#anchor=AN0000891653-40&AN=891653&db=aph>
- Tahir. M (2012) *Falske tilståelser: Teori og virkelighet.* (mastergradsavhandling). UiO det juridiske fakultet, Oslo. Hentet fra
<https://www.duo.uio.no/handle/10852/35366>
- Ofshe, Richard J. og Leo, Richard A. *The Social Psychology of Police Interrogation: The Theory and Classification of True and False Confessions.* I: *Studies in Law, Politics and Society.* Årg. 16 (1997) S. 189-251.
<https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=180100000127072110082112093071075026032089006029067048123106107072074122022069120075037031036026028039096026104099021102087089126033003036011066119101110093090092069055073094085113009079020101011101024067123108099087095004023120121071110081006122021&EXT=pdf>
- Olav Dalland. (2017). *Metode og oppgaveskriving.* s. 39-225 Oslo: Gyldendal akademisk
- Ole Thomas Bjerknes og Ivar A. Fashing. (2018). *Etterforskning - prinsipper, metoder og praksis.* Bergen: Fagbokforlaget.
- Saskia van Bergen , Marko Jelicic & Harald Merckelbach (2008) *Interrogation techniques*

and memory distrust, Psychology, Crime & Law, 14:5, 425-434,
Hentet fra: <https://doi.org/10.1080/10683160701822533>

Svein Magnussen. (2017) *Vitnepsykologi 2.0*. Oslo: Abstrakt forlag.

Lovtekster

European convention on human rights. (1950). *Convention for the protection of human rights and fundamental freedoms* (Rome, 04.XI. 1950). Hentet fra:
https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf

Justis- og beredskapsdepartementet. (2010). *Tiltak som skal styrke rettsikkerheten og bidra til å forhindre uriktige domfellelser*. (prop nr. 141 l). Hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/Prop-141-L-2009-2010/id607739/sec7#KAP7-2-1-1>

Påtaleinstruksen. (1985). Forskrift om ordningen av påtalemyndigheten av 28.juni 1985.
Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/1985-06-28-1679>

Straffeprosessloven. (1981). lov om rettergangsmåten i straffesaker av 22.Mai 1981 nr.25
Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-05-22-25>

Selvvalgt pensum

Gudjonsson, Gisli H. (2003). *The psychology of interrogations and confessions: a handbook*. Chichester. Wiley. (s. 158-242. og s. 308-412. **188 sider**)

Lassiter, G. Daniel & Christian A. Meissner. (2010). *Police interrogations and false confessions, current research, practice and policy recommendations*. American psychological association, Washington DC. (s. 3-127. **124 sider**)

Racklew, Asbjørn. (2009). *Justisfeil ved politiets etterforskning -noen eksempler og forskningsbaserte mottiltak*. Det juridiske fakultet, UiO. (s.1-39. **39 sider**)